

Hinduisme

Af forskningsbibliotekar Frede Møller-Kristensen

I almindeligt sprogbrug er hinduisme en betegnelse for Indiens største religion, omkring 80 % af befolkningen er hinduer. Hinduismen er imidlertid ikke én religion, men fællesnævner for en lang række forskellige religionsformer. Der er i hinduismen plads til mange, ofte modstridende religiøse anskuelser og trosformer: både den, der tror på en enkelt gud, og den, der tilbeder flere guddomme, eller den, der ikke tror på nogen gud overhovedet, kan rummes af hinduismen.

Det er vanskeligt at definere hinduismen præcist. Den har ingen stifter som f.eks. kristendommen og islam, og den har ingen hellige skrifter eller dogmer, der er fælles for alle dens tilhængere. Indiens første premierminister efter uafhængigheden, Jawaharlal Nehru, har givet følgende karakteristik: "Hinduismen - som tro betragtet - er vag, formløs, mangesidet. Den er alt for alle. Det er næppe muligt at definere den eller endog definitivt sige, om den er en religion eller ikke i ordets almindelige betydning". Mangfoldigheden i hinduismen skyldes bl.a., at den i sig rummer forskellige kulturelementer og forskellige religiøse traditioner, der går mere end tre årtusinder tilbage.

Uden for Indien har hinduismen tilhængere i Nepal, hvor den er statsreligion, i Bangladesh, Pakistan og

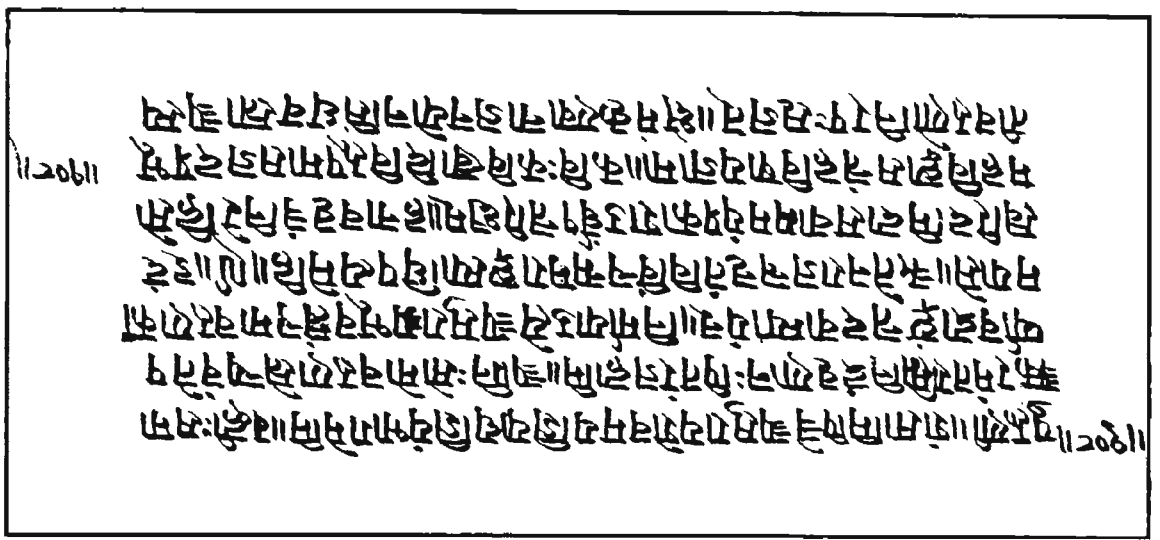
Sri Lanka og på Bali. Rundt om i verden findes desuden mindre hinduistiske samfund bestående af indvandrere af indisk herkomst. Hinduismen har sat dybe spor flere steder i Sydøstasien, især i Cambodja og Indonesien, hvor den med tiden blev opslugt af buddhismen og islam.

Hinduisme er en vestlig betegnelse, der stammer fra 1800-tallet. Hinduerne kalder selv deres religion for *sanatana dharma* ('den evige lov, lov-mæssighed').

Vedareligionen

For godt 3500 år siden invaderede ariske stammer det nordvestlige Indien. Under deres fremrykning i Indien blev de konfronteret med den såkaldte Induskultur, som havde været på sit højeste omkring 2000 f.Kr. De ariske stammer levede som kvægavlere og agerbrugere i landsbysamfund. Mellem 900 og 500 f.Kr. bredte de sig til det øvrige Nordindien, hvorpå de bevægede sig sydpå. Efterhånden samledes stammerne i små kongedømmer med faste købstæder, og de dannede et samfundssystem bestående af fire sociale klasser, varna ('farve'): *brahmaner* (præster), *kshatriyaer* (krigere, d.v.s. konge og adel), *vaishyaer* (agerbrugere, handlende og håndværkere) og *shudraer* (slaver og tjenestefolk).

Den religion, som arierne bragte med sig og videreudviklede på indisk grund, kaldes vedareligion efter dens grundlæggende skrifter, de fire vedaer, som er skrevet på sanskrit. *Veda* betyder 'viden', d.v.s. hellig viden. Den ældste og betydeligste af dem er *Rigveda*.



Side fra et Rigveda håndskrift i Orientalisk og Judaistisk Afdeling [Pandit 720].

Dele af den stammer sandsynligvis fra 1500-1200 f.Kr. I Rigveda lovpriser de mægtige ariske guder og deres bedrifter, eller de bliver bedt om bistand og hjælp.

Til hver af de fire vedaer knytter sig en række ritualistiske prosatekster, der kaldes *brahmanaer*. De indeholder forskrifterne for den rette udførelse af de komplicerede offerhandlinger og giver endvidere symbolske tolkninger af detaljerne i de hellige handlinger. De sidste kategorier af vediske tekster, *aranyakaerne* og *upanishaderne*, indeholder offermystik og religiøse anskuelser af esoterisk art, der var bestemt for særligt indviede.

De nævnte kategorier af vediske tekster har en tilblivelsesperiode på omkring tusind år og afspejler hver for sig en epoke i vedareligionen. I Rigveda står guderne i centrum. Med hver sin funktion sørger de for opretholdelsen af Universets gang. I brahmanateksterne bliver guderne efterhånden overskygget af selve offerhandlingen.

I upanishaderne kommer guder, offerteorier og kosmiske spekulationer i anden række. Her optræder tænkere, der rettede tankerne mod mennesket selv og i den menneskelige personlighed fandt et permanent livsprincip, en 'sjæl', *atman*. Tænkerne nåede endvidere til den erkendelse, at denne bærende faktor i mennesket er identisk med det altomfattende og allestedsvirkende *brahman*. I de samme kredse opstod forestillingen om genfødsel, d.v.s. at individet må vandre fra eksistens til eksistens. Det genfødes som menneske eller dyr, eller det genfødes i gudernes verden. Det er menneskets handlinger, *karma*, der er bestemmede for dets skæbne i de næste eksistenser. For upanishadetænkere blev 'ofring' ensbetydende med et helligt levned, og moralsk adfærd blev sat over rituelle handlinger. Læren om genfødsel åbnede mange religiøse menneskers øjne for tilværelsens forgængelighed, som de fandt meningsløs, og målet for deres religiøse stræben blev frigørelse for det lidel-

sesfulde kredsløb. Individet kan opnå frelse, hvis det erkender enheden i tilværelsen, at dets eget selv, *atman*, er identisk med verdensaltet, *brahman*. Ud over denne erkendelse skal individet, fri for alt jordisk begær, hengive sig til selvfordybelse for fuldstændigt at kunne forenes med brahman efter døden. Upanishadetænkernes lære fik en plads i den offentlige religion, fordi den accepterede præstesketet som en privilegeret åndelig overklasse, og fordi den anerkendte vedaerne som religiøs autoritet, i hvert fald i teorien.

Hinduismens fremvækst

Det er umuligt at fastslå, hvornår hinduismen begyndte, men overgangen fra vedareligion er ikke blot resultatet af en videreudvikling af den vediske religion. Hinduismen favner vidt, mens vedareligionen er eksklusiv; vedaerne henvendte sig kun til mandlige medlemmer af de tre øverste sociale klasser, og den vediske litteratur fortæller os kun lidt om de øvrige befolkningsgruppers religion.

Hinduismens fremvækst har mange årsager. Samfundet i den senvediske tid ca. 600-500 f.Kr. var præget af sociale og politiske omvæltninger, og nye religiøse bevægelser gjorde sig gældende, mens vedaregionen trådte i baggrunden. Disse faktorer spillede en væsentlig rolle, men langt vigtigere er den kendsgerning, at de to kulturer, den ariske og den oprindelige befolknings, havde levet side om side i århundreder under gensidig påvirkning. Hinduismen er sammensat af elementer fra begge kulturers religion.

Gudebilleder, fallosdyrkelse,

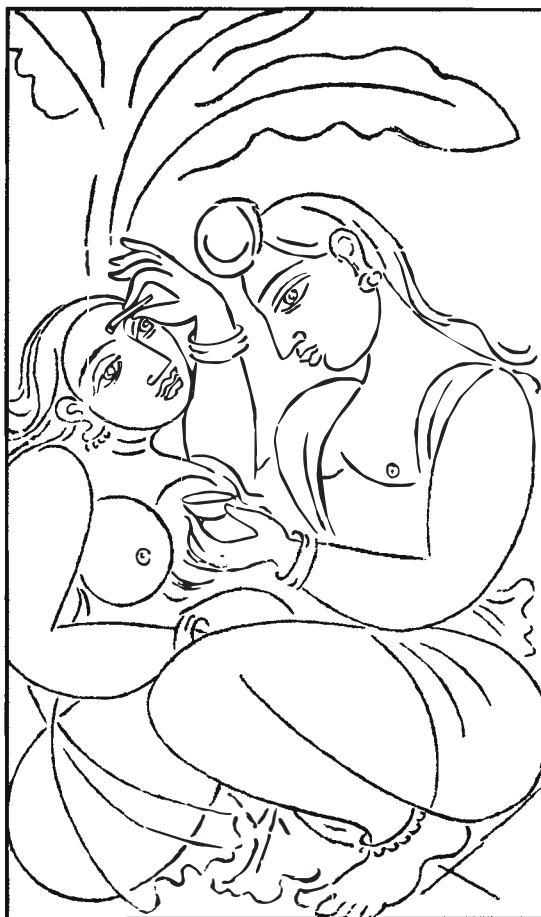


Illustration af George Keyt fra hans egen engelske version af sanskritdigtet *Gita-govinda*, 1940.

dyrkelse af en modergudinde, forskellige hellige dyr, slangedæmoner osv. er karakteristiske træk i hinduismen. Fra udgravninger ved man, at de samme træk var karakteristiske for den oprindelige befolknings religion. Vedareligionens myter og forestillinger lever i en eller anden form videre i hinduismen. Også mange af de vediske guder genfinder man i hinduismen, men tidligere mægtige guder fremtræder nu som guddomme uden særlig betydning, og ubetydelige vediske guder er blevet ophøjet til hinduismens øverste guddomme.



Vismanden Vyasa dikterer det store epos Mahabharata til guden med elefanhovedet Ganesha. Træsnit i indisk udgave fra 1863.

Hinduismen har i tidens løb optaget mange forskellige religiøse retninger i sig. Kravet var, at de indordnede sig under den bestående samfundsordning, d.v.s. at de anerkendte brahmanerne som den højeste sociale klasse. Det var endvidere et krav, at de - i det mindste formelt - anerkendte vedaerne som højeste religiøse autoritet. Religiøse ledere, der ikke ville anerkende disse principper, blev af de ortodokse betragtet som kættere. To af dem formåede at fremsætte en lære, der fik betydning for eftertiden. Det var Mahavira, jainismens grundlægger, og Buddha.

De hellige skrifter

Hinduerne inddeler deres hellige skrifter i to hovedgrupper: shruti og smriti. *Shruti* ('noget, der er hørt', d.v.s. åbenbaring) omfatter de fire vedaer, brahmanaerne, aranyakaerne og upanishaderne. Shrutilitteraturen anses ikke for at være menneskeværk, men skyldes guddommelig åbenbaring. *Smriti* ('noget, der er overleveret', d.v.s. tradition) omfatter i den vediske periode en

række håndbøger (*sutraer*) til brug for præsterne. Selvom smritiværkerne er af menneskelig oprindelse, betragtes de som autoritativ overlevering, hvis de ikke er i modstrid med shrutiværkerne.

Også den guddommelige åbenbaring eller shrutilitteraturen betragtes som grundlæggende i hinduismen, men den fik med tiden mindre og mindre praktisk betydning. Det er de tekster, der blev frembragt i den tidlige hinduisme fra ca. 300 f.Kr., som virkelig fik betydning for det religiøse liv. Den kategori af hinduistiske smritiskrifter, der står den vediske litteratur nærmest, er *dharmashastra*-værkerne. De behandler bl.a. de forskellige samfundsklassers religiøse og sociale pligter, kongens opgaver, retspleje og politik. Det betydeligste værk af denne kategori er *Manava-dharmashastra* eller *Manusmriti* (Manus Lovbog), der i sin overleverede form muligvis stammer fra 100-tallet e.Kr.

Indernes nationale eposer, de to vældige heltedigte Mahabharata og Ramayana, hører til de vigtigste kilder til hinduismens mytologi. *Mahabharata* er

det mest omfangsrige digterværk, der er frembragt på indisk område. Affattelsen har strakt sig over mange hundrede år; sin endelige form fik det ca. 300 e.Kr. Kernen i *Mahabharata* er beretningen om en strid mellem to grene af samme slægt. I dette handlingsforløb er indflettet myter og historier om guder og helte. Et af de indskudte afsnit er det berømte læredigt *Bhagavadgita* (Den Ophøjedes Sang), der har pligten som hovedtema. *Ramayana* har ligeledes en lang tilblivelseshistorie. Den tekst, som er overleveret, stammer formentlig fra ca. 100 e.Kr.

Stor popularitet nyder også *puranaerne*, en omfattende tekstkategori, der er blevet til mellem 300 og 1300 e.Kr. De behandler så mange forskelligartede emner, at de nærmest kan betegnes som encyklopædier: skabelsen, gudernes og hellige mænds genealogi, ritualer, astrologi, magi m.v.

Guddomme

Guderne lever et liv i herlighed; deres pragtfulde paladser ligger på bjergtoppe, der rager ind i himlen, rundt om bjerget Meru, som er verdens midtpunkt. I hinduismens pantheon genfinder vi vedatidens mægtige guder Indra, Agni, Varuna osv. Men de er ikke længere topfigurer. Otte af de gamle vediske guder har til opgave at beskytte verdenshjørnerne. De to guder Vishnu og Shiva, der i vedatiden hed Rudra med prædikatet shiva ('den venlige, den velvillige'), spillede en underordnet rolle i vedareligionen, men begge er nu blevet højeste gud for millioner af mennesker.

Vishnu er en meget sammen-

sat guddom. Mange lokale guder og guddommelige væsener er i tidens løb smeltet sammen med ham. I vedisk tid var han Indras hjælper; Indras funktion at beskytte guder og mennesker mod onde kræfter er i hinduismen til en vis grad overtaget af Vishnu. Lejlighedsvis stiger han ned på Jorden og viser sig i et dyrs eller menneskes skikkelse for at frelse verden fra undergang.

Vishnu har optrådt i mange „nedstigninger” (*avatara*). Det er som regel i en af disse skikkelser, hvoraf de vigtigste er *Rama* og *Krishna*, at Vishnu dyrkes. Vishnus hustru, *Lakshmi*, er lykkens og skønhedens gudinde.

Shiva er ligesom Vishnu en gud af en yderst sammensat karakter. Han er dæmonisk og guddommelig, han er grusom og mild, han ødelægger, og han er en kilde til liv. Gennem sin kosmiske dans bestemmer Shiva verdensgangen, og til sidst ødelægger han hele Universet. Shivas livgivende egenskaber træder tydeligt frem i den udbredte tilbedelse af ham i form af en fallos (*linga*), en kort cylinderformet stensøjle. Shiva er endvidere den store yoga-udøver. Han er alle asketers guddommelige forbillede. Shivas hustru har mange navne, og hendes væsen er alsidigt som Shivas. Hun hedder *Parvati* i sin milde form. Som den frygtelige og ødelæggende gudinde kaldes hun *Durga* eller *Kali*, og i denne form dyrkes hun med blodige ofringer og vilde orgier. Shivas søn *Ganesha*, som er en populær gud i alle hinduistiske kredse, tilbedes, inden man går i gang med et eller andet foretagende; i mange bøger er der derfor en hyldest til ham i indledningen.



Gudinden Durga - Shivas hustru - i hendes grusomme og ødelæggende aspekt. Illustration i nepalesisk håndskrift.

Guden *Brahma* har sikkert på et tidligt tidspunkt haft en selvstændig betydning i hinduismen, men senere har han hovedsagelig fået betydning, fordi han sammen med Vishnu og Shiva udgør en treenighed. I begyndelsen af hver ny verdensperiode skaber Brahma hele Universet på Vishnus og Shivas anmodning. Vishnu opretholder det, og Shiva ødelægger det.

Ritualer

De indviklede vediske ofringer fortsatte i den ældre hinduisme, og de vedblev at være forbeholdt den velhavende ariske overklasse. Den jævne ariske husholder skulle holde bryllupsilden vedlige. Den var hjemmets arne og tjente som offerild. Han udførte de daglige ofringer og sørgede for, at ceremonier omkring fødsel, bryllup og død blev udført.

Efterhånden mistede de vediske ofringer, *yajna*, deres betydning. De ofringer og ritualer, der erstattede dem,

kaldes i hinduismen *puja*. Templer og helligdomme med gudebilleder eller symboler var ukendte i den vediske religion, men er en forudsætning for de hinduistiske ritualer. Puja forrettes daglig i hjemmet, i et tempel eller i en helligdom. Den, der forretter puja, skal bestænke gudebilledet, offergaverne og sig selv tre gange med vand. Offergaverne kan bestå af blomster, røgelse, lys eller frugt. Til de store templer er der knyttet mange præster og funktionærer, og der udføres daglig et større ceremoniel til gudens ære.

Samfund

Det grundlæggende samfundsmønster i den ældre hinduisme er som i den vediske periode de fire sociale klasser: brahmaner, kshatriyaer, vaishyaer og shudraer. De hinduistiske tekster lægger stor vægt på at klarlægge, hvilke opgaver hver enkelt samfundsgruppe skal udføre. *Brahmanerne*, præsterne, skal sørge for undervisning,

studere vedaerne, udføre ofringer og få andre til at udføre ofringer. En *kshatriya*, en kriger, skal bl.a. beskytte folket, ofre og studere vedaerne. *Vaishyaens* pligt er at drive agerbrug og kvægavl, handel og håndværk; han skal endvidere ofre og studere vedaerne. *Shudraen* har ifølge Manusmriti (Manus lovbog) kun én pligt: at tjene de tre højere klasser uden bitterhed. Om kvinder siger Manu, at de skal holdes i ære af deres fædre, brødre, ægtefæller og svogre, på den anden side fremgår det af lovbogen, at kvinden ikke er egnet til uafhængighed: „Dag og nat skal kvinder holdes i afhængighed af deres families mandlige medlemmer, og de må holdes under kontrol, så at de ikke falder for sansenydelser”.

Nye sociale grupper dukkede op. Nogle af dem var ligestillede med shudraerne, mens andre i social henseende stod langt under. En af disse foragtede grupper, *candalaerne*, var henvist til at leve uden for byen og blev bl.a. sat til at bære lig og henrette forbrydere. Navnene på flere af de nye grupper betegner landskaber, folkestammer og forskellige erhverv, hvilket tyder på, at stammer fra forskellige egne er blevet optaget i samfundet, og at forskellige erhverv dannede deres egne grupper. Selvom der var sket store ændringer i samfundet siden vedatiden, var det komplicerede kastesystem med flere tusinde forskellige kaster (*jati*), som kendes fra det moderne Indien, ikke udviklet.

De kredse, der søgte at føre de gamle vediske traditioner videre, mente, at den ideale livsform for drengefødte fra de øverste sociale klasser var en opdeling af tilværelsen i fire stadier, *ashrama*. I det

første stadium skulle drengen leve som discipel, *brahmacarin*, hos en brahman, der underviste ham i vedaerne og de daglige ofringer.

Efter at han havde fuldstændt sine religiøse studier, var tiden inde til at stifte familie, og som husholder, *gri-hastha*, var det den unge mands pligt at fortsætte sine vedastudier og forrette de daglige og periodiske ofringer. Når rynker og grå hår røbede alderdommens komme, skulle han opgive sin ejendom, drage ud i junglen og kun medbringe offerild og offerredskaber. På dette stadium kaldtes han en skovboer (*vana-prastha*), og i det fjerde stadium ville han få mulighed for at nå sit mål: den endelige frelse. Han skulle nu leve som omvandrende asket (*sannyasin*) uden nogen tilknytning til samfundet.

Teorien om de fire livsstadier var et forsøg på at forene de gamle vediske traditioner med de nye tanker i upanishaderne, hvor det asketiske ideal er fremherskende.

Veje til frelse

I upanishaderne opstod tanken om menneskets evige vandring fra eksistens til eksistens. Upanishadetænderne mente, at det er vore handlinger (*karma*), der forårsager dette evige kredsløb. Disse tanker lever videre i hinduismen. I forbindelse med karmalæren spiller begrebet *dharma* en vigtig rolle. *Dharma* betegner den lovmæssighed, der hersker i kosmos, i samfundet og i det enkelte individ. Hvis et menneske handler i overensstemmelse med de nøje fastlagte regler, som gælder for vedkommendes egen samfundsgruppe, kan det



Ofring og bøn til guden Vishnu.

se hen til en lykkelig fremtid i kommende eksistenser. Det højeste mål er dog ikke en ny eksistens, det er selvets endelige forløsning (*moksha*), det at blive fri for genfødsel. Hinduismen kender tre veje, der fører mod dette mål: *karmamarga*, *jnanamarga* og *bhaktimarga*.

Den første vej lægger hovedvægten på karma, der her betyder rituelle handlinger og samfundsmæssige pligter. *Karmamarga* fører ikke direkte til frelse, men er et skridt på vejen: den, der ofrer og udfører det hverv, som hans plads i samfundet kræver, kan gøre sig håb om et højere åndeligt stade i næste eksistens.

De vise mener, at erkendelsens vej, *jnanamarga*, dvs. den rette indsigt i forholdet mellem det personlige jeg og verdensaltet, er den rigtige vej til frelse. Upanishadernes tanker og ideer ansporede til en mere systematisk tænkning. Blandt de mange filosofiske skoler, der opstod i det gamle Indien, regnes seks hinduistiske for at være ortodokse. De to kendteste er *vedantalæren* og *yogafilosofien*, hvis grundlæggende tekster i deres endelige form stammer fra århundrederne efter Kristi fødsel. Erkendelsen som vej til frelse har været en løsning for et mindretal af hellige og intellektuelle. Som et modstykke til denne spekulative vej dukkede en ny retning, *bhaktimarga*, op. Den satte hengivelse og kærlighed (*bhakti*) til en personlig gud i højsædet og kunne også dække menigmands religiøse behov.

Bhaktilæren kommer første gang til udtryk i *Bhagavadgita*. Her er „det højeste” i tilværelsen ikke et upersonligt begreb (brahman), men en vir-

kelig guddom, der har skabt verden og styrer dens gang. *Gud* i *Bhagavadgita* er Vishnu, som i menneskeskikkelse i form af Krishna er steget ned på Jorden.

Essensen i bhaktilærens budskab kommer tydeligt frem i et vers i *Bhagavadgita*: „Den, som i dødsstunden forlader legemet og dør med mig alene i tankerne, han får del i min væren. Derom er ingen tvivl. - For den, der er kommet til mig, gives der ingen ny tilværelse”. Stærke bhaktibevægelser voksede frem i Sydindien fra omkring 500-t. e.Kr. Her opstod en hymnelitteratur på tamil, som er besjælet af en dyb inderlighed og sjælden skønhed. Endvidere blev et grundlæggende bhaktiværk på sanskrit, *Bhagavatapurana*, frembragt i Sydindien omkring 900-t. Bhaktibevægelserne spredte sig mod nord, hvor de dannede grundlag for en voksende bhaktifromhed.

Hinduismens udvikling

To religiøse strømninger, der gør sig stærkt gældende i hinduismen fra omkring 500-t. e.Kr., er *tantrismen* og *shaktismen*. I *tantrismen*, som er et system af indviklede ritualer, der anvendes af både Vishnu- og Shiva-tilhængere, dyrkes og tilbedes guderne i symbolske former. Hellige stavelser eller magiske diagrammer kan repræsentere guddommen.

I hinduismen træder de kvindelige guddomme mere og mere i forgrunden, og i *shaktismen* opfattes gudinden som den aktive del af guden. Hun er gudens styrke og energi (*shakti*). De hinduer, der dyrker gudinden, som regel Durga, frem for guden selv, kaldes

shaktaer. De følger tantrismens ritualer, men ærer også gudinden med dyreofringer.

Hinduismens udvikling op til nutiden er frem for alt præget af *vishnuiterne* og *shivaiterne*. De er kendt som store folkelige retninger, men især vishnuiterne har fostret flere store teologer og filosoffer, fx Ramanuja (1000-t.), Madhva (1200-t.) og Vallabha (1400-t.), som på baggrund af upanishadetænkningen og bhaktilæren har forsøgt at bestemme Guds væsen og det enkelte individs forhold til ham. Af betydning for henholdsvis Rama- og Krishna-dyrkelsen er de to store digtere Tulsi Das og Caitanya.

To fremmede elementer, islams og Vestens kulturer, har i århundreder sat deres præg på det religiøse liv i Indien. Det har dels ført til en styrkelse af de hinduistiske traditioner, dels resulteret i synkretistiske retninger og reformbevægelser. Flere religiøse personligheder har drømt om at forene hinduer og muslimer i en fælles lære.

En af de betydeligste er Kabir; under indflydelse af hans lære stiftede Nanak, en religiøs forkynder fra Punjab, omkring 1500 *sikhernes* religion. Inspireret af vestlig kultur og kristendom stiftede Ram Mohan Roy i 1828 i Calcutta bevægelsen *Brahma Samaj*, der havde til formål at udbrede en reformeret hinduisme.

Hos andre opstod et stærkt ønske om at bekæmpe de fremmede ideer og tanker. En nationalistisk præget sammenslutning, *Arya Samaj*, blev stiftet i 1875 af Dayananda Sarasvati. Et modstykke til *Arya Samaj* er *Ramakrishna-*

missionen, som er meget tolerant over for fremmede religioner. Bevægelsen lægger stor vægt på socialt arbejde, uden for Indien har den centre i USA og Europa, hvorfra den udbreder kendskabet til vedantalæren. Bevægelsen bygger på den bengalske mystiker Ramakrishnas lære og blev stiftet af Svamin Vivekananda i 1897.

To religionsfilosoffer fra nyere tid, Aurobindo Ghose (1872-1950) og Sarvepalli Radhakrishnan, har under indflydelse af Vestens tænkning forsøgt at nyfortolke og modernisere hinduismen, ligesom en lang række fremtrædende personligheder med et indgående kendskab til Vesten, bl.a. digteren Rabindranath Tagore, Mahatma Gandhi og Jawaharlal Nehru, har sat deres præg på indisk åndsliv og samfundsliv og dermed på hinduismen.

Fra midten af 1960'erne har mange vesterlændinge følt sig tiltrukket af tanker og ideer, der har rod i hinduismen, og især forskellige former for yoga og meditationsteknikker er blevet populære. I *Hare Krishna-bevægelsen* følger de vestlige tilhængere nøje en vishnuitisk sekts ritualer.

Hverdag og fest

I betragtning af hinduismens sammensatte karakter er det naturligt, at der findes mange former for religiøs praksis. Hinduismen favner den fromme asket, den koncentrerede yogi, den intellektuelle tænker og det almindelige menneske, der tilbeder en af guderne med daglige ritualer.

Almindelige mennesker dyrker som regel Vishnu eller Shiva eller en af

de mange lokalguder. De besøger templerne, nar der er en særlig grund til det, fx et ønske om at blive gravid eller et håb om at blive befriet for en sygdom, eller de kommer for at takke for en god høst. Særlig fromme hinduer søger dog til templerne morgen og aften. Valfarter til hellige steder og floder spiller en stor rolle for mange hinduer, og hvert år drager hundredtusinder af pilgrimme til bl. a. Mathura og Avodhya og ikke mindst til Benares (Varanasi), hvor de tager rituelle bade i den hellige Ganges-flod.

For de fleste hinduer er koen et helligt dyr; at vise koen ærbødighed er en fortjenstfuld handling, og ved særlige fester behandles den som en guddom. Den bades og udsmykkes i tempelgården, og der ofres blomster, røgelse etc. til den.

I hjemmet beder og ofrer man daglig til husguderne. Det er som regel kvinderne og de ældre i familien, der udfører de daglige ritualer. I bedre-stillede hjem udføres de ofte af en huspræst. En særlig gruppe ritualer er de ceremonier (*samskara*), der er knyttet til de forskellige faser i et menneskes liv, men antallet af ceremonier kan variere fra familie til familie. Under svangerskab ofres der jævnlig til guderne for at sikre fostret. Et par uger efter barnets fødsel, der er omgivet af mange ritualer, finder navngivningen sted og ved valget af barnets navn rådfører man sig ofte med en astrolog.

Indvielse af drenge fra de højeste kaster foretages i vore dage kun i ortodokse brahmanfamilier. Den foregår ved, at en præst hænger en hellig snor over højre skulder på drengen, som får

tilladelse til at begynde studiet af de hellige skrifter. Når den unge pige har sin første menstruation, fejres hun med en fest i hjemmet.

Ægteskabsceremonien er en af de vigtigste begivenheder i familien. Det er stadig det mest almindelige, at forældrene arrangerer giftermålet, hvilket sker i samråd med en astrolog, bl.a. for at finde et lykkebringende tidspunkt for ægteskabets indgåelse.

Mange ceremonier er forbundet med døden, bl.a. skal den afdødes aske opsamles på ligbrændingspladsen og kastes i en hellig flod, og de efterladte, som har været i berøring med liget, skal gennem en række renselsesritualer.

De årlige religiøse fester varierer fra egn til egn, ligesom de store templer afholder deres egne fester. Nogle af de mest populære fejres dog over hele Indien. I februar måned afholdes *Shivaratri* til ære for Shiva, og forårsfesten *holi* er en folkelig og munter fest, hvor folk dænger hinanden til med farvestoffer; *Durgapuja* er en efterårsfest, der strækker sig over ti dage. En meget populær fest er endvidere *divali*, lampernes eller lysenes fest, der fejres i oktober-november; overalt i huse og på terrasser stilles der tændte olielamper eller lys.

Hinduisme og kastevæsen

hører nært sammen, men hvornår kastevæsenet har fået sin nuværende form med omkring 3000 forskellige kaster, ved man ikke. Hvis en hindu følger kastesystemets regler nøje, ligger hans livsbane nogenlunde fast. Han skal vælge et bestemt erhverv og gifte sig med

en pige fra sin egen kaste. Ligeledes må han kun spise sammen med medlemmer af samme kaste; de religiøse skikke han skal følge, ligger også fast.

Love, der forbyder visse former for kastediskrimination, og udviklingen i det moderne samfund har imidlertid bevirket, at det, især i byerne, er vanskeligt for en hindu at overholde de ideale kasteregler. På landet er forandringerne i det traditionelle kastesystem ikke så mærkbare, og her forsøger de ortodokse hinduer at overholde kastereglerne, især i hjemmet og i ægteskabsanliggender. De lavest placerede i det indiske samfund er de såkaldte „urørlige” eller „kasteløse”, som udgør ca. 15% af Indiens befolkning. De står uden for det hinduistiske kastesystem, men har deres egne kaster med mange undergrupper. Kastehinduerne anser dem for urene, fordi de ud-

fører urene erhverv, fx at garve huder eller sørge for ligbrændinger.

Flere indiske politikere, heriblandt Mahatma Gandhi, som kaldte dem *harijans* ('Guds børn'), og Bhimrao Ramji Ambedkar, har kæmpet for at forbedre de kasteløses vilkår, og ifølge den indiske forfatning fra 1950 er begrebet urørlighed afskaffet. Mange kasteløse har af regeringen fået tildelt bedre boliger og en lille jordlod, og deres børn har fået økonomisk støtte til højere uddannelser. Sådanne foranstaltninger har imidlertid altid udløst voldsomme protestdemonstrationer, og kastesystemet udgør stadig et stort problem for Indien.

Denne artikel er skrevet til *Den store danske encyklopædi : Danmarks Nationalleksikon*.
Hovedred.: Jørn Lund. 1997.